

Բ Ո Ւ Ր Է Ս Տ Ե Ն

ՍՈՒՐԲ ՍԵՆՍԵԱՆ

1851

Ա. ՏԱՐԻ

ՍԵ ՊՏԵՄԲԵՐ

Թ. Ի. Գ.

ԲԵՐՈՅԵԿԵՆ

ԲԵՐՈՅԵԿԻ Գ

« Հոգեւոյ յանձն քո, մի հր
պարտասցիս, զի Տէր (Ստուգած
քո) հոգին ծախիլ տառակն քո
թշնամիս քոյն. ԱՐ. Օ. Բայն) »

Երբ մեր մտայք առ ջին պատկե-
րենք անանկ բնութարան թէ ուր մարդ
մի, որ իւր ունեցած կարստակիւն ու
փառանկոյն բազմ կամ ուրիշ աշ-
խարհային պերճութիւնները հանու
պաշտօնաց ու մշտնջենաւոր կարծե,
ու անոնց սպաւ ինի, շատով կրնանք
իմանալ հպարտութեան մոլութիւնը
և մոլեալ հպարտը փասն զի ափիւյ
է որ բազմին յոյսալութիւնը, կամ
ուրիշ աշխարհիս իրեն պարզեւած
բարիքը համապաշտօնաց կը համարէ,
և անոնց պատճառաւ խելքը դիտէն
գացած իւր սիրտը հոգարտութեան
չար կրիքը բնակարան կը յարգարէ,
սին որ շատ իւր ամուսնը հոն կը հաս-
տատէ, և թէպէտ առջի բերան հը
պարտութիւն չէրեւար անոր վրայ,
ու չի կարծեր թէ անաղ տիրէ իւր
հոգւոյն, բայց երթալով կ'աւի, և
վերջապէս յայանի կը տեսնուի չար
կերքը անոր վրայ հաստարմատ թա-
գաւորած ալ այնուհետեւ այն յի-

մարդ կը սկսի անոյ մեծապէս յղիա-
նալ, իրմէ տգէտը իրմէ աղքատը յո-
գինը համարել, և իւր ունեցած հպար-
տութեանը պատճառաւ բարկութե
կերք մ'ալ կ'ունենայ, արդարեւ ու
զիողորմ, փատ և միանդամայն ծի-
նողի տեսարան մը կ'ըլլայ այնպի-
սին շատերուն առջին, անմոռը թէ-
պէտ արտէն կրիպաւայ անոր կուրա-
թեանը վրայ, որ կորստեան դուք իւ-
նալուն կը փազէ ու չիմանար, իսկ այ-
սու արմենայնիւ չի համարձակիր ալ
բերանը բռնալ խրատել կամ իմացը
նել անոր հոգարտութեան փոխանը,
վասն զի չուսով կը բարկանայ, կը փա-
նէ դոյն իւր քովէն, և յոգինը կը հա-
մարէ անոր մտերիմ խօսքերը, թէ
պէտ ծանոթ, թէ պէտ և ներս քա-
րեկամ և թէ պէտ ազգականն ալ, և
մինչեւ անդամ իւր եղբայրն ալ ըլլայ,
զինքը խրատելուն համար կը թշնա-
մանայ անոր հետ, և միշտ կ'ուզէ
թշնամութեամբ անոր յանդիմութիւն
պատու հասել, հարարը իւր արդի վի-
ճակը տեսնուանին հետ բազմատե-
լով իւր անձը երջանիկ կը տեսէ,
տեսնելով իւր վրայ աւելցած մեկ կը-
րից ծանրութիւն մը, և կը կարծէ որ
այն մեկ շնորհաց ալի մըն է, բայց
թող ներէ համարձակութեանս ըսե-
լու, ոչ, ոչ, երկնից պարգև չէ, թող
չի խաբուի երբեք անանկը, երկրաւոր
ու դիւսկանէ, թող քն, կոծէ դին-

քը, և միանգամայն առջի վիճակէն ալ դժբաղդ համարէ իւր վիճակը. վասն զի իւր վրայ աւրիներէն աւելի բան մը աւելցած չունի, բայց միայն հպարտութեան չար կիրքը. հպարտը խոհական ու արդարամիտ և վեհան, ձըն մարդոցմէն միշտ անորդուած և նախատուած կ'ըլլայ. թէպէտ ինքզինքը շատերէն վեր կը սեպէ, և զուրիշները կ'արհամարհէ. բայց թէ որ մէկ անգամ իւր վիճակին մեր աչքովը նայի, կը տեսնէ ամեն մարդոցմէ ալ իրաւամբ սրբաւելի ըլլալը:

Հոս աւելորդ կը սեպեմ հպարտութեան չար կիրքէն յառաջ եկած դէշուծիւնները մի առ մի գուրջելու. հպարտը թող անանկ սեպէ զինքը, որ միշտ վտանգի մէջ է. հպարտսր երբոր մէկը տեսնայ իրեն անծանօթ, որ կը փախչի իրմէն ու չի հաճիր իր վարքին, գիտնայ որ իրեն մը տեսիմ բարեկամն է, չէ թէ իրեն մօլութիւնը գովելու ու փայտայելու, այլ իրեն ախոր և իր անգագայութիւնը լայու և արտասուելու, նախատես ըլլալով անոր մըայ հասնելու թշուառ պէտքներուն, որոնք ի հարկէ իր հպարտութեանը չարագուշակ յախորդը, և իր ախտին մահահոտ պտուղները պիտի ըլլան. հպարտը ինչպէս իր մերձաւորներուն ասելի է, նոյնպէս և բնկերութեանց մէջ ալ շատ անգամ անպատիւ ու անարդ մնացած է, սիրազուտ միաբանութիւններէ մերժուած. վասն զի անանկ ցանկալի ժողովներու մէջ իրեն համապատիւ ու բարձակից չէ կրցած գանալու, ու գանելիք ալ չունի. իր իշխանութիւնը անտանելի եղած է ամենուն, և առաւել բռնութիւն՝ քան թէ օրինաւոր իշխանութիւն պէտք է սեպել. վասն զի իր կամքն է օրէնքը, և իր հրամանին դէմ աղքատին ու անուն կին պաշտօնը իր սրտին անբուժելի խոց մըն է. իր իշխանեացը փոխանակ հայրագուծ սիրով պաշտպան ըլլալու, անոնց բռնաւորական գէշով վաւերած, գողտրիկ զգացմունքներէ և սիրալիր հպատակութենէ անկաշառ դատաւոր մը կարգուած է. բազմահմուտ ու բանիբաւն մէկ մը կը համարի զինքը, և Նստուծոյ հաճոյիցը լիովին տեղեկագոյն. զինքը ամեն բանի մէջ անխաբ ու անսխալ գիտե՛

մահմուտ ու բանիբաւն մէկ մը կը համարի զինքը, և Նստուծոյ հաճոյիցը լիովին տեղեկագոյն. զինքը ամեն բանի մէջ անխաբ ու անսխալ գիտե՛

մահմուտ ու բանիբաւն մէկ մը կը համարի զինքը, և Նստուծոյ հաճոյիցը լիովին տեղեկագոյն. զինքը ամեն բանի մէջ անխաբ ու անսխալ գիտե՛

նորհուժիւնը ձեռքէ չեն ձգած, ու ամենուհի սննդաւոր մարդասէր բոլորը կը յորջուկեն:

Հպարտութեան ինչ գէշ ատաղձ, և ինչ գէշ ռեժիսորներու ազգիւր ընտրելը կրնաս փոքր ի շատէ հասկընել սա հետեւեալ պատմութենէս:

Գերմանիոյ դաշնակցութեան Պալլերա քաղաքը մէկ հարուստ տոհմէ ծնած բարեբաղդ իշխան մը կար Սա մուէլ անուամբ, որ իւր ցեղին նախնեացը նման շատ բնկց տէր էր, բոլոր իշխանները և բոլոր ժողովուրդը ակնածութեամբ կը վարուէին աւոր հետ, և շատ ալ կը սիրէին զայն: Սամուէլը բոլոր Գերմանիոյ կայսեր մը պէս սեպուած էր. ողորկուց շատ գիտնող ալ աշակերտելով՝ երեւելի ուսումնական էր, որով Գերմանիան իմաստութեան կողմանէ ալ զայն մեծ պատուով կը յարգէր. այլ ախտն որ քանի մը շողջորդներու մարդահաւ ձութենէն խաբուելով՝ հպարտութեամբ կիրքը իրեն խոհականութիւնը և մտաց լուսաւորութիւնը միգտպատ տնկերով ծածկեց, և մարդասէր կենցաղակիրութիւնը տաւրացաւ իր մէն. սկսեալ քիչ քիչ կուրսութեամբ ընդ խաւար գնալ, առաջուց տեսնելու մարդսը հեա՝ որոնք իրմէ իշխանութեամբ վարէին կորեց անոնց մէ բարեկամութեան թելը. սկսեալ տմենուն հետ սրհամարհանք վարիլ, հպարտութեամբ մէկուն խոսքին ակնմը չի փախել, և ոմեն բանի խոմուած գիմք ու այլանդակ սղքերով բարկանալ. իր վարմունքէն կը դուշակէին իմաստունները իրեն ապակայ վիճակին թշուառութիւնը. սկսեալ ժողովուրդն ալ պողիլ անոր վրայ ունեցած սիրտիւր ակնածական յարգանքէն, իր համապատիւները հրաժարիլ բարեկամութենէ և չի պատուել զայն: Սամուէլ երբ այս նոր դէպքերը կը տեսնար, կ'ողջէր և շատ անգամ ալ կը բարկանար անոնց ցըցուցած կողմութեանը վրայ:

Օր մը իր սակաւադուստր գորացը պատուերելով իւր խորհուրդը, բոլոր իշխանակիցները և ժողովրդեան ալ

մեծ մասը իր աղարանը կ'աշտնի հըրուիրեց. երբոր եկան ու պիտի ճաշէին, ինքը պատճառաւ մը պարտեն դուրս ելաւ, ու հրամայեց իր ծառաներուն պաշտին բոլոր դռները փոցել, և շորքերն ալ անոր պատու իրանքին համեմատ սկսեալ իշխաններուն և ժողովրդեանը հրազէնով կրակ պարգել, որով շատերը վիրաւորուած, որը ներոնէն սկսան պատու հաններէն դուրս նետուիլ, և դրսէն ալ քաղաքին միացած ժողովուրդը համեմտով աղարանքին դռները կտորեցին և աղատեցին զանոնք. ալ այսուհետեւ սկսաւ փոքրցիկ Սամուէլին հպարտութիւնը և բարբառոտութիւնը. տմենքը իրեն դէմ ա տելութեան գէնքով զննուած սկսան հրապարակաւ նախաւել և պարտուել, և իւր ինքքերն ալ յափշտակեցին, այլ Սամուէլ դեռ իր այլանդակ աչքերով խոմոս նայուածքէն չէր դադրած. երբոր բոլոր տունները յափշտակուած էին, ու ինքը խրճիթ մը կը բնակէր, որ մը իսկ մը ժողովուրդ տեսնալով զայն խրճիթին մէջ, կոխեցին տունը և կ'ուզէին տրաննել զայն. իսկ Սամուէլ խրճիթին բացուած մէկ ծակէն դուրս փախաւ, ու իր շար կրիցը համար հասած յանկարծուհաս մահէն ազատեցաւ. վերջապէս Գերմանիան հպարտ Սամուէլը տանց բոլորովին, որն որ տեսնելով իւր յետին խրճութիւնը, փոխանակ խանորհելու ելաւ Մարքիա գնաց. այլ Մարքիան ալ զայն չէր ընդունէր, քանի որ հպարտ էր. ինչ քաղաքը գնաց, ու հագիւ թէ աղքատաբար պղտիկ բնակարան մը գտաւ. հոն ալ մէկ պատճառաւ մը իւր հպարտութիւնը չի կրնալով պարտիկել խաղբէ դաւ. վաղն զի կ'ըսուի թէ որ մը քաղաքին մէջ մէկ աղաչանքի մը համար Մարքիան իշխանի մը տուն գնաց, և հոն իւր շար կրիցը չի կրնալով ցըս գել, սկսեալ Մարքիոյ տելութեան վրայ խենթ ու մենթ խոսքեր շողակրտալ, և թէ Մարքիան 3500 ֆին Սաճառիստանու և Պոնէմիայի սննդաւոր իշխեց, և այլն, և այլն:

վրայ բարկացաւ իշխանը, և հրամայեց որ բռնեն զայն, և չլքաներով կապած հաբարտ Սամուէլը Վ իշխնախորհեց, ուր կայսեր առջին հանելով արդար քննութեամբ յանցանքը ըստագուեղն էրոր մինչև զմահ բանոր կենալ դատապարտեցաւ, ուր շատ միշտ և նեղութիւն կրեց, վերջերք բանտին արահապանները բռն թէ գղջաց իւր հաբարտուիւր այս խորքերէն ստուգելով, որ կ'ըսէր ինքնիրենք այն խաւար բանտին մէջ « Ս վ զ ժ ք աղ չ ի շ ի ա ն ղ Վ երմանիս բանտարգեալը Սամուէլ, Երբոր դու հանգիստ կ'անցընէիր քու կեանքդ Վ երմանիոյ մէջ, երբոր Վ երմանիոյ կայսեր մը պէս սեպուած էիր, ք'նչ պէտք էր քու մարդակաճոյ պոտաւորսցծներու դ սաւո դոխութիւնները իրաւ բռնել, ու մարդկութեան կարգէն դուքս ելլել և հպարտանալ քու նմաններու վրայ, դոխութեան մեծամեծ բաժակները քեզ գինավորցին ու խելքդ տարին գլխէդ, կեցիր սա խաւար բանտին մէջ որուն արժանի ևս որ քզ գաւտանաս, մեռիր հոս, որ արդարանաս » :

Արբոր իր մահաւան օրերը մտակցեր էին, իր կինը և իր երիւտ որդայքը բերել տուաւ, և յաջին կանչելով դուռն արտասուր թափեց և ըսաւ « Ս վ իմ սիրելի ամուսինս, իմ սիրատուն զուտներս, տեսէք ձեր տարախաղդ Սամուէլին թշուաւ վիճակը, որուն միայն հպարտութիւնն է պտաճառ, զիս ձեզ օրինակ անէք, չըլլայ որ իմ տնտիրդ ի վարքիս նախան ձուորը բլրաք, ամբարտաւանութեա համար կրած շարչարանքներս թող ձեզի վարդապետ բլրան, ու ճշմարիտ մարդկութիւն սորվեցնեն, բոլորս վին ձեր քովին հեռու վանեցեք պատառարոյճները, որ չըլլայ թէ ձեր առաքինի սիրտը տաղկանեն, ու ինձի պէս խղճալի մահաւամբ մեռնելու դատապարտեն, հիմայ իմայցս իմ վերականգն, բայց ուղիւորութիւնըս մօտ է, գէթ աղօթեցէք որ հանդերձեալ կենայցս օգնէ այս աղաշաւըս, ես կ'ուղէի շատ խօսիլ ձեզի

հետ, այլ մահաւան մամս հատած է, ... » և արտասուելով կտտարեց իւր խօսքը: Վանի մը օր երբն ալ իբրտ խղճալի կերպով մեռաւ Եղիշ լին:

Մեղսել 6. Մամիկոնեանց:

Բ Ը Ն Ը Յ Տ Ե Ղ Ծ ՈՒ Թ Ի Բ Ի Լ

— 302 —

Ա Ռ Ա Գ

Գայլ և ուխար
կամ

Ինչպէս որդի գէտ է շէյլ իշխն:

Երբ արշալոյս ծագեց պայծառ արտաւան Սոխակն ահա՛ սիրտս երգել ամուսինս, Հոյնքն իրենց պիտոյններն զարնաւորին Տորաւ արմէլ գաշտ մը դարձր ծաղկոյտիս: Հոն զոմային քաղցրիկ զեփու չորս կողմն գուհակ դուռակ ծաղկաւոր հոտերն կը շնկը Օճապոյտ տնտնակիտ առուակներն Կալտ ու արօտն կարկայնելով կ'ուղէր: Կարտառ գուռնին դաշին երեսն ցան ու ցիւր Կարածէն կը դրօտանին մայրով: Անուշ պտուկն իր ծնողն շտապաւ ճճել գոյն մարմնուս քով ցտիկելով: Հոյնքն ամեն ուսեւանցն տակ բարձրած կը պարենին երգ կ'երգէին նուազով: Կըրարապարտ անարասին հախտկան Մանկ վիճակն կը անէին ժողովով: Հոյնքն հեռուն անթիւցած ձեր դայր կամայ կամայ արտոյ եկաւ մօտ հօրին, Ինչ ճնծութիւն ղիկըր նուազ կըր տեսաւ: Ար շուն հոյնք չեղաւ արգելք իր կամին: Տեսնա մեկին անխորձ անխոր յոյտար մը Հօտեն մէկում գինուարիկ իշխանին: Կըրպնքը բունկն ճարպիկ կարմելով Խաւտ ու տալ յանդգնեցաւ շար գային: « Իրաւ բոտ ևս կը ցաւեմ երբ տեսնամ Ուր կը մտնէ իշխնաւորն կ'անի մը խեղճ, Եստ օր նօթի շատ ալ ճարտաւ արգելով Կորդի կ'առնուր հաղթանքով ու անկը: Ար ևս թէ դուք ուր մեղի հետ միարան Ընկերութեան տես սիրով մը կուղուէնք: Ար Երկաթ ալ այսպէս հանգիստ մարք արօտ ճարակելով իրարու հետ աղբիկը: Վանի հանգիստ բնաւ, չոսնիք ձեր ձեռքն Չի ուր ըլլանք ձեզ կը բերենք մարմնին: Խոհէն անդամ ահալի է ձեր դէմքն որ Դող կը տիրէ գլուխն ինչ ուղիւրին: Մինչեւ ուղիւրս խորհուրդ կուտար ինչ զճարպիկ շար գաղանկ կորագլուխ կը լսէր: Ուրն ինքն պատառտանց յարգին Պատմաւելով շատ կեցմիքներ ու տեսներ: « Գէղի բո՛ւ ճշմարիտ ան Եղարար Կո շատուցին նկայած եմ այս կեանքին: Արտաքաւ ան էր սիրտը կ'ի վեր անհամբեր թէ արժանի բլրած ես ձեր վիճակին:

Չի դիտես մի արքեպոստոս քան զյոսի՜ն և կոչ մեծ
 և տոնարական ու իմ արտիս բերկրաւի ,
 Եւ թի՛ք զաւարթի խոտ որոնք զայսորի
 ճարամե անցնել չոտք յոտակ առնակի :

Ահա իբր փութք հոս բազմա ինձի նշտաւոյ
 բորք ուղածա աւատութեամբ ինսի ,
 Իւրեղ բանի ոչ ոչք չառնիմ չեմ ջանկոր
 Փութք բաներու , ուհա փնտի ջանկար :

Իրաւ բաղձանքս ուս էր երբայք թե վրն
 լակաւաւոյ մարդոց ուշիկս ոչ ըլլամ ,
 Զուր ջուր որոնդ փայլի ծառի ինձ շատ է
 Բան ալիսն ու մի ոչնորքն բողբոջածն :

Այս խորերը անանկ զգանն անմահին
 Եւ մեկնցաւ խելոյն հոգեմ հեա գորին ,
 Ինորեց երթալ մարդաւտեան ծաղիկաւդ ,
 Բանակիկց հեա հնարանդ աշխրոթին :

Եկողաւ որին սիրար խնդաց էրք միտակ
 Տեսաւ քառնաւին ընկերներն հեաւացած ,
 Իսկոյն փան կատարարար զաւանդով
 Կեր պատրաստաց իր սրբորին անեմացած :

Ահա այստես զգուշանդ պնդք է մեղ
 Եւ չի խաբար ինք ընկերներէն կեղծաւոր ,
 Զի նենդաժէա մարդոց ազաւ խոսքերէն
 Մահ կը կոտէ իբր ի բարբից Թուաւոր :

Զգատա արժեան պնդք է կեմար բարեկամ
 Անանկներուն կէսիկ մեղմիկ սղանմին ,
 Եւ իրեց բարբի ւստակիւնայ փարթ ընին
 Զրոյց քաղցիկդ ուրիշներուն տուրք արաին :

Զարաթիստ Առա՛մ Բակրեան :

ԿԵՆՏԱՆԱՅ-ՐՈՒՅԻՆԷ

ԹՈՂՄԱՍ ԻՆԿԵՓԻՆՏ

Ի՛նչ հանձարոյդ խօթմովիս
 Ի՛նչ ոչ հէ՛ղ անձն իմ թշուառ ,
 Թէ՛ յանդամոց միւր նուաղ
 Ի՛նչ կո՛ծ առնուս և ուշխար :

Հոչին անմահ լուսաշող
 Ի բարձրագահ եմերաց ,
 Ի փութալ զաշխարհ ստորին
 Խանդաղատի շարարածս :

Որ վերագ սե՛գ որերոյն
 Զօնէ առատ յիւր դունձուէ ,
 Օխորդ լքեալ զիւր ծառայս
 Ի՛նչ ի խնամոց իւր թողլէ :

Թե՛ և փարակեալ հիգացեալ
 Լճքառութեամբըդ յետին ,
 Բաւ մի տաքնալ սովամահ
 Ի՛նչ ի նմանէ՛ չափեսցին :

Ի՛նչ հանձարոյ տիեզերիս մէջ հատու
 բարաց բերնէն սաեւ սաեւ կը լուսի
 և արժանահաւատ բան է թէ ոչն
 մարդկանց՝ որոնք իրենց մարմնոյն վը
 րայ որ և իցէ թերութիւն մը ու

նին և կամ յետին թշուառութեան
 մէջ շարաշար կը տանձուին , բընու
 թեան աներն լստուած՝ որ իւր առաւ
 տաքաշին անտիւ և մարդասիրական
 ինեմները և գեթութեամբ միշտ կ'ու
 զորմի ամենուն , և իւր արտաճները
 միշտ արթուն հսկողութեամբ կը խը
 նամէ և ամենէն աւելի անոնց քաջա
 լաւութիւնը կ'ուզէ , մանաւոր ձիր
 քեր շնորհէր է որոնցմով այն թըր
 ուսու և ուղորմելի տառապեալները
 ըստ բաւականին կարենան իրենց հա
 նապաղորդեան ապրուստը ճարել և
 իրենց մեծ քիօթարութիւն պաշտա
 ճել : Եւ որքանէրն լստուած այս բու
 նըն ոչ միայն բանաւոր մարդկանց մէջ
 յատուկ սահմանեց , հապա նաեւ ան
 բան կենդանեաց մէջը յայտնի երեւ
 ցաց : Վասն զի սովորաբար այն կեն
 դանին որուն վրայէն նախախնամու
 թիւնը անոր զօրութիւն և քաջութիւն
 բնորոշմին վերացիւ է , անոր փա
 խուրէն ճարտար հնարաւորութեան
 սրատեսութեան , խորամանկութեան
 և ոյլն , բաներու մէջ գրեթէ վերջին
 կատարելութեան հասուցեր և ընտ
 բեւագոյն յրեր է : Օրինակի ազաւ
 դաւ տեսն միանգամ այն անպիտան և
 ակար մըջնոտիւժը՝ որ որչափ զօրու
 թեան զուրկ է տը նէ , անոր հաւա
 տար չափաղանց խորամանկութիւն
 նի և այս կողմանէ ամեն կենդանի
 ները կը դերազանցէ և կը վերաթեւ
 ւէ և զարմանալի ճարտարութեամբ
 բազմազան ոչողայթ կը յարէ , անանկ
 որ դիւրութեամբ իրեն որս կը ստու
 նայ և գրեթէ չի կոչ աշխարհիս մէջ
 անանկ կենդանի մը՝ որ անոր նման
 հանդարտ կերպով իւր կեանքը վա
 րէ և գեղեցիկ և համեղ կերակուր
 ներով սուրի առանց բաղնջխնամ վաճ
 տախց և իւր սուանձին բնակարաւ
 նէն դուրս ելլելու : Արեւնալեւ խը
 լուրդը՝ որուն սղքերը անանկ փորք
 են որ կարծես թէ բնաւ չի տեսներ
 ուսմկաց կարծեալը նայելով կ'ըսեն
 թէ աչք չունի , բայց տիեանքն անանկ
 սուր է որ հեւաւէն ձայնը շուտ մը
 կը լսէ , և ահա այսպէս կը կարողա
 նայ ինքզինքը մօտալուս մնասներէ և

արհածներէ զերծ և տաճարապետներէ :
Այս պատճառով թիւները մերթ
առ մերթ մարդկանց սեռին ալ կը
պատահէ, և այս վիճակին մէջ եղող
ճարտարամիտ քանի քանի անձինք թէ
այս և թէ ոտորական քաղաքացի մէջ
կը գտնուին : Բայց ամենուն վրայ ալ
մի ըստ միջէ իտիկը արժան չէ հոս :
Հապա միայն մէկ երկու իրաւացի
փաստեր և յարմար օրինակներ հոս կը
բաւեն :

Թովմատ Ենկեթիւ 1769 զեկտեմ
բեր 18 ին Համիշայրսի Հուք քաղա
քին մէջ ծնաւ առանց թեւի և որ
բունդի : Թէ և վերնախնամ տեսչու
թիւնը առանց այս անդամներուն էր
ստեղծեր, բայց անիկայ առանց արքա
մուկեանի իւր անդուլթ և անադու
բայն բաղդը և ճակատագիրը քաջաւ
թեամբ կը կրէր, և ամենուն հաւատ
ար էր որ այս մարդը կենցաղական ըզ
րազմանց մէջ խնայեալեան զեզե
րեղով բարեխաղը և շնաշխարհիկ մեկն
էր հանդիսացիր, և ի ծննդինէ անտի
ճարտարամտութիւն մը ունէր :

Այս մարդս թէ և չափազանց և
վերջին աղքատութեամբ հիւպայեալ
էր, բայց անյատարալ պատանեկութե
հասակէն սկսեալ մինչև պարստ ծե
րութեան ժամանակը գրի և Կծուգ
բուկե ուրհեաւր Կարծածելուն պատ
ճառաւ բաւական քաղցրութիւն և
շահ կը զգար ունի :

Յիրաւի այսպիսի ողորմելի վիճա
կի մէջ եղող մարդու մը ասանկ յա
րատել փոխը և քրոնտիտոտակ ջան
քը գրեթէ բոլորովին անհաւատոյի
է : Բայց շատ իրաւ է ըսելը պատշաճ
է, փան գի տղնուտահմ և ազատ
որեւոր անձինք երբեմն անոր գրու
թեանցը այցելութեան կ'երթային և
անոր քանդակած ձեւու որ կենդանա
դիրները, իմտիք և վայելուչ զծագ
բութիւնները չափազանց կը գովէին
և զինքը մեծապէս կը յարգէին, սին
կէ ետքն ալ առանց մէյմէկ ընծայ չը
նորհելու ետ չէին գառնար, և կ'ըսե
ին թէ երկարատեւ աշխատութեամբ
այս ուրու մը գիւրութեամբ կատա
րելադարձելու ամենայարմար միջոցը

կապարեայ գրիչը ձախ թեւին և ե
րեսին կաշղին մէջ տեղը բռնելն և
իւր բերանին ջիղերովը գեղեցիկ նը
կարագրելն էր : Պարոն Ենկեթիւն յն
տաա գեաց և քանի մը տարիի շափ
հոն բնակեցաւ :

Յովսէփ Փահէ Սրայի 1 ից ե
պիսկոպոսարանի թաղելու մէջ ծը
նաւ և 1779 ին տեւեմբերը Փարիզի
կողմերը ճանապարհորդեց : Երկու
ալ գծրաղղաբար առանց թեւի էր
ծնէր, բայց իւր ոտքերը ամբողջ ձեւ
քի պաշտօնը կը տեսնէին և գրեթէ
անկէ ալ աւելի : Եղէկ մը ստեղ իւր
մեղուն կերպը գիտնալէն ի զտա՛քը
թախտա կ'առնէր, կերակուրէն ետքը
բշխորիկ կը դորձածէր : Գրիչ կը
կրարէր և գեղեցիկ գրագրութիւն
մը ունէր : Երեկն ծակէն դերձան
կրնար անցնել և զարմանալի փարպե
առութեամբ գերձանին ծայրը կայ կ'ը
նէր : Թուղթ և ուրիշ խաղեր կը խա
ղար : ասոնցմէ ի վատ ատրճանակ կը
լեցընէր և կը դարպէր, անանկ ճար
տարութեամբ որ տեսնողները ան
գամ շատ կը զարմանային թէ այսպի
սի մարդ մը ինչպէս ասանկ բաներու
ոովորէր է : Իւր ուր և բանկակ կը մա
նէր և մանեկքի անիւք կը դարձնէր,
աթոռ կը տանէր, կողմնով կը փոխէր
և իւր պարտեղը առանց օգնականի
ինքնիրեն կը մշակէր : Իւր Փարիզ չի
դացած քաղաքին մէջ վարժապետա
թիւն կ'ընէր, ուր գլխաւորաբար չի
սուն փութաւն տալիւրա ունէր :

1777 ին ժամանակները նորանշան
բան մըն ալ 1 իէննայի մէջ տեսնը
վեցաւ՝ որն որ առանց թեւի և ձեւ
քի պղտիկ մարդ մըն էր և ոտքին մա
տչրովը շատ գեղեցիկ կենդանագիր
կը նկարագրէր : Եղիւ բնտանիքէ մը
ծնած և աղատորէն մեծցած ըլլալուն
համար ամեն մարդ ասոր այցելութե
և պարգեւաբաշխութեան չէր դար
հաղտ միայն իւր բարեկամները և
ճանչուարները կուգային, որոնց աս
ջին իւր վարպետութիւն կը յայտնէր :

Ահարոն Աւան Աւետիս Աթեմ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿՆ

Յ. ՈՒՆԻՔԻՆԻՔԻ

ՓՆԶԻՆԵՆԸ ԽԵՆԻՍՏԱՊՈՒ ԽԱՆԵՐԸ

(Երրորդ մաս)

« Իմ սիրելի երիտասարդ հարգույցներս, Նարեկի ժողովրդացը կեսը խնդարով և կեսն ալ լալով առ կերպ խօսքեր կ'ընէին ապրիլի մէջ փոթորիկի ժամանակ արեւին նմանելով. յիշաւի ամեն մարդ Պաւկոյիսին չափազանց զգուեր էր, և իր հարկապահանջը ըրալուն համար պաշտօնն ալ շատ անգութ կերպերով կը կատարէր. և ինչպէս որ չարագործները զիրենք տանջողներուն ձեռքէն խոյրսեւնուն համար խնդալէն զատ ուրիշ մօտեմարտնք մը չեն ունենար, անանկ ալ առանց պատճառի չէր որ Նարեկի ժողովարդը Փնչինեցոն կորսնցընէլուն վրայ տրամադ էին :

Երբ Փնչինեցո իր մտաւելը կը կապէր, և իր դիքերը, իր կիթառը և մասթեմաթիկոսիան դարձիքները մոգիւլու զբաղէր էր, նոյնիս խել մը ձրկ'տրանքեր՝ խեղճ մարդիկներ եկանալ՝ փնչինեցո առ մարդիկը յատուկ պատուով ընդունեց, և զարմացաւ իրեն եղած պատուոյն վրայ : Ենոյցմէ մէկը ի դիմաց ժողովրդեան խոսեցաւ և ըսաւ « Նարեկի բնակիչները ձեր մեկնելուն վրայ մեծ ցաւ կը զգան և ընկեցնին չեն գիտեր. քիչ պիտի ըլլայ անոնց վիճակը » և խել մը ասանկ շողորթմական խօսքեր. այո, պարոն Փնչինեցո, դուն քու երթալդ աղէկ կ'ընես, ինչու որ կարողութիւն ունիս, բոլոր մէկը, սիրելի բարեկամ, չէնք կրնար. մենք զաւկիւններու տէր ենք, տարիներս ալ եկած լեցած. մենք այս երկրէն ո՛ր կրնանք երթալ. քու երթալէդ ետքը մենք այս սնիրս ապրուն Սատակարարին անպիթութեանցը

պիտի մասնուինք. քիչ պիտի ըլլայ մեր կեցութիւնը թէ որ մեզի ճար մը չի գտնես :

« Իմ սիրելի բարեկամներս » ըսաւ Փնչինեցո լաց մը փայլունելով, « ես ձեռի համար պէտք եղածները ի գործ կը դնեմ » : Եւ խօսքիս վրայ անոնք մեկնեցան իրենց սիրելիին առաւ յոյսին վրայ ուրախանալով :

Փնչինեցո աղէկ գիտէր որ թագաւորը իր մեծ նախարարներուն ամեն բանին կը ներէր, բայց ի կատարաւ վարսութեան օրէնքները սուրողներէն, զոր օրինակ սպարոն Պաւկոյիսին քիչ մը ժամանակ առաջ ձիւ մը խարազաւ նով մարդ մը մեռուցեր էր, և իր կըրած բոլոր պատիւը մեղմ կերպով ապրակ մը էր. ճիշտ նոյն օրը պալատականին մէկը թողաւորը պարտելու ժամանակ անոր քովէն երթալու տունը դիտարկը գլուխը դրած ըլլալուն համար. անմիջապէս մահուան դատապարտուեր էր. ասոնք գիտնալով Փնչինեցո միջոց մը կը փնտրէր որ սպարոն Պաւկոյիսին կառավարութեան դէմ օրէնք մը աւերէ տայ, բայց դժբաղդաբար նորին տէրութեն զատ ուրիշ մէկը չի կար նոյն բանին մէջ կատարեալ վարպետ. և գիտէր որ եթէ ան մասին հոգ տանելու չըլլար՝ ինչէր չէր գար գլխուն. կառավարութեան օրէնքները ինքը շատ աղէկ գիտէր, ինչպէս որ ամեն վարպետ մարդ մէյմէկ մասնաւոր բանի մէջ քաջավարժ է :

Փնչինեցո ի վերայ ոչոր տմենայնի յուսահատած չէր սպարոն մատակարարին մէկ մեծ յանցանք մը գործել տալու, որ չէ թէ միայն պալատին կանաններուն գէմ ըրած պիտի ըլլար, հոպոս պիտի մեծ քողաքական օրէնք մ'ալ աւրած պիտի ըլլար :

Եւ գիտնալ հարկ է որ սպարոն Պաւկոյիսին քեմախտոսի շատ խենթ էր, և հինգ բոպէ առանց անոր չէր կրնար կենալ. Փնչինեցո ինչ ընկերք աղէկ գիտէր, և բոլոր գիշերը քեմախտով և ուրիշ մէկ տունէն մը փոշի դարձած արմատով մը բողաղբութի մը լինելով անցուց, որ ինքը բուսա-

Տես թիւ 5. էրև 51. թիւ 4. էրև 62. թիւ 5. էրև 81. թիւ 6. էրև 97. թիւ 7. էրև 108. և թիւ 8. էրև 129.

բանութեան պարտապահ ժամանակը
գտնել էր: Այս արժանաբար բնութեամբ
այնչափ զորաւոր էր, որ որոշէն ընկն
որդապետը ըլլար անմիջապէս հար-
քուս կ'ըլլար, և շատ ուրիշ բնութեան
կը բերեր, որ հարկու կ'ոմ փառնա-
տալու էր, կ'աւելցունէն մեծնելու էր:
Փնդինն ըստ ընտանաւոր և փառն
ձառ արժանաբար ազգէ մը մէկ տեղ խառ-
նելէն ետքը, զանոնք պարտն Պաշտի-
նօնն ունեցած տաւափին նման առաքի
մը մէջ դրաւ:

Հետեւեալ իրիկունը (որ Գնչի-
նն ըլլին իրիկունը համար որոշուած
օրէն օր մը առաջ էր) պարտն մատա-
կարարը արքունական անկողինի մէն
էտին գլխուոր հողատարութիւնը
կ'ընէր, և իր պաշտօնը թագաւորին
գիշերապետը հազարներ էր: Երբ
կընծակալը այն ժամանակին օտարու-
թեանը նայելով պառկելու կ'ընթացէ:
Պարտն Պաշտինն ստորագրու-
թիւնը կատարելու համար թագա-
ւորին սենեակը չի գացած, իրեն մտ-
աւորը ազնուականը ճարտարութեմ
մը իր տիրոջը գրասենեկն թաշկինակը
և թագաւորին տաւալը տաւալ, ինչպէս
որ Գնչիննը ալ կը փափաքէր անոյ ա-
սանկ ընելուն:

Երբ օր մատակարարը թագաւորին
տաշկինակըներէր, ձեռքը գրասենեկ
խօսեց: Թագաւորին տաւալն հանելու,
և երբոր անկապ հան չի դուստ իր մտ-
աւորն ինչպէս որ քաջի սենեակը էր:
Թայ ու բերէ անկապ: ազնուականը
անսկզբին փոյ իրեն Գնչիննը ա-
տորդեմն ելաւ: Եւ իր շնամբ թագաւոր-
տով լեցուն տաւալը անոր տաւալ, ու
ըսելով որ թագաւորին գիշերապետը
գետնը հարգելով ամանակը անկապ
տնոր, ձեռքը տալ: այս մարդը գիտ-
նալով որ չարութիւն մը կայ տաւալ
միտ մէջ, և անոր ըսածին պէս ընե-
լու համար արքունական սենեակին
գրասենեկը օսկալին ծակէն ներս գիտեց
և ազնուեց մինչեւ որ չիղջ ժամանա-
կը եկաւ: որ առեն արտաքինը շոնը
կարծած սենեակը մտնալով տաւալ տա-
վը պարտն մատակարարին որ թագա-
ւորին հանգիստը ձեռքը բռնած կայ:

ներ էր:

Պարտն Պաշտինն չէր կրնար համ-
բերել ու անկէ մէյնը քաշեց, բայց
այս միջոցին թագաւորը հանդէս
և միտնելն բոլորին պարտն մատակա-
րարն ալ մեր թագաւորին ողջու-
թիւնը իմացաւ, և մէկէն ի մէկ փը-
ռնգատուր եկաւ, ձեռքը գրասենեկ
թեց իր թաշկինակը հանելու, բայց
հան չէր, և անոնկ ժամանակ մ'ալ
եկաւ: որ Երկապոյտին մը անդամ չէր
կրնար սպասել, կ'երեւար թէ գլու-
խը կը դառնար, և մեմ'ալ սկստա-
թագաւորին զգեստին վրայ փառնա-
տալ, որ ձեռքը բռնէր էր:

« Եւ ինչ է » ըստ թագաւորի,
« Դժն մի եղար իրենց քու թա-
գաւորիդ գլխուորին ընթ սրբոյ »:
« Տէր իմ » ըսելու չի մնայ պարտն
Պաշտինն սկստաւ հեռոյ հեռէ փը-
ռնգատալ, և ալ չէր կրնար խօսք մը
ընել, անոնկ սր ազնուականը պար-
տաւորեցաւ թագաւորին հանդեր-
ձը թաշկինակի մը պէս գործածել:
« Իրենց պարտն մատակարար, Պա-
շտինն իմ պարտն » ըստ թագաւորի,
որ հիմա ջրտէն կը գողար, բայց
այս խօսքերը ազնուականին տկանը
չէր մոռար, և իր յոնցանք ծածկե-
լու համար մէկէն ան գիշերանցը բա-
լընց ու գրասենեկ խօսեց: « Ուրիշ
մը տաւ » ըստ թագաւորի կատա-
ղի գեմով մը, « և կորսնցոր տա-
թագաւոր »:

« Տէր իմ, տէր իմ » ըստ ազնու-
ականի:

« Ետնը ինչ ոչինչ խօսքեր ես » ը-
ստ թագաւորի, և անոր զուրկած
ներսն մոխի ընել բնաւ չէր ուզեր:
Ինծի կ'երեւայ թէ մեր թագաւորու-
կան հանդերձը ձեր ալքին տալին
թաշկինակէն ելել ուրիշ բան մը չէ:
բայց տաւալ, անոնկ մէկ գիտում մը
երեւան ելաւ հիմա որ դիւրին չէր
առաջուց մակարեւել: Պնդինն ըլլին
գլխուոր անանկ ձիւն մը բերաւ, որ
վարկեան մը տաւալ կ'երեւար թէ
պարտն մատակարարին պիտի վնաս-
կէր:

Թագաւորը որ Ելելը ինքն իր

քթախտախ մահաբեր տուժէն մէջ մը
բաշխեց որ պարոն մատակարարը մօ-
տր եղած սեղանին վրայ բաց դրեր
էր. բայց նորին վեհապետութեանը
իր բարկութեանը միջոցին մէջ քթա-
խտորանանկ իր քիթը կ'առնէր՝ որ մէ-
կէն փռնդուարը բռնեց. և այս միջո-
ցիւ կ'աշկինակ չի գտնալով՝ պարոն
Պաճօլինսին կ'ողորորակաւ զգետոր
կ'աշկինակ ըրածին նման ինք ալ իր
շապիկը բրտաւ և ծառայողներու մէջ

Լս գրադատը պարոն մատտիւ-
րարին լանցանքը ներեւ կընար տալ,
ե որ լեազաւորին փոնկ տալու ձայնը
Փնչինեկո առածին պէս միւս մարդո-
ցը նման իր սիներակը առեր քալեր
էր, բայց տեսաւ որ իր խորհուրդը
թերի մնաց :

Տէր իմ Դ ըսաւ ան որ կը
փրփնար խէ չորոյ որ իր յանցանքը
այն աղնու ահանին փրոյ ձգ ու ի որ իր
կաղսան մէջ իրեն օգնեալ էր միայն
մէկ յանդուար մը կայ և ան ալ ձեր
ստղին ներքեւը կանգնած է :

Երբ Զինվոր հիմա վաղ ան կոխու իմ
բառ ան երբ գեւ ինքը կը վառվե-
տար, և անոր հայրը ու մայրը այն
դաշտէն արտորուին, և անոր էլն
այ առանց հանգիսի ին գրուի:

(C-2-2-4-1) :

24-1-1947

ԱՅՆՈՎ ԻՆքիլթոյ բողաքին մեջ
Պօղոս Տօղրեկուէզ անուն մէկը իր
բխուն հարժ մասին վրայ 14 մաս
նաչափ շրջապատով էղլիւրէ գոյա
ցաւթիւն մը ունի : Արիկայ արմու
տէն քանի մը մտանաչափ վերէն եր
կու ճիւղերու բաժնաւած էր , երկու
մեծ ու կոր էղլիւրներ , ձեւացած ,
որոնք տիւանթին ետին դարձած էին :

Հակառեկն երեք մասնաչափի չափ
մեծ ու թեմաքն ու բնի և շատ պարտիկ մի
եղան ու իջած էր ծեօափն սակորին վը
րայեկն դեպ ի պարն մէջ տեղը , ասոր
մայրին ու ան 14 մասնաչափ ու ուեց
քին մէջ տեղը միամե (մասնաչափ մի

Շոյ կար . ու երկու եղբիւրներուն
մէջ տեղը գրեթէ բոլորակաձեւ տեղ
մ'ալ կար , ուսկից մարդը գիւրու
վեամբ ձեռքը տկանին կրնար դա-
շընել : Եւրի եղբիւրներու , պէս իր
մասն կոտորու իրազգականաձեւ տեղեր
ունէր , որ հետզհետէ վրայէ վրայ ե-
լելով խել մը շարքեր . ձեւացեր էին ,
Վանակով մը դիւրին կրնար քերծը-
վիլ . ու խէ ու երեւա ընային , նոյն
տեսակ ուրիշ կենդանեաց եղբիւրնե-
րուն հասին կը նմանէր :

Ի տինգուրգի համալսարանին թան-
գարանին մեջ մեկ եղջիւր մը կար Լ-
գիտաբէտ Լ-ը՝ անուն կնկան գլխէն
կտրած, որուն սկանդին 3 մատնչաւ
վեր բռնեք ու եօթը տարուան մեջ
մեծցեք էր:

1. Ինքզինցի մէջ 28 տարեկան կին մը
գլխուն վրայ ուսեցք մը ունէր որ 46
տարի մեծնալէն ետեւ երկու եղջիւր
ձեւացաւ, չորս տարիէն ետեւ կրտ
րեց զանոնք, Բայց անոնց տեղը աւելի
երկու հատ նոր բուսաւ: Չորս տա
րիէն ետեւ կրկին զանոնք կտրեց, ու
կր գլխուն վրայ եղած եղջիւրները
1699 ին ժամանակները բոլորովին ին
կան: Եր ազատկերը ու իր եղջիւրնե
րէն մէկը դնաւ 1. օնտաւի 1. շնորհ
Թանգարանին մէջն էն:

Այս քարտեզն առաջ կ'ընէ թէ 10 տարե-
կան աղայ մը գիտուն վրայ չսովաւոր
մեծութեամբ եղջիւր մը ունէր որ
անձամբ Պոլսեկեայի հիւանդանոցը գը-
նուց 1639 ինչպիսիք կտրել տալու հա-
մար քանի որ ծառի անկողինը

1706 թ. Թրեփարի որսսիրը աղջկան մը համար կըսէ թէ իր աջ որդիական որկորին վրայ եղջիւր մը գտնէր, որ հինգ ու կէս մասնաւորօրէն հասած քաճակակեր կը կտորէր զանի :

1599 թն Վարդիզ դեպք որ ճակատին վերայ խոյի եղջիւրներուն պէս եղջիւր

Պ. Բարատըն Ամերիկայի Թանգա-
րանին հիմնադրող 7 մասնաչափ եր-
կացու թեմամբ եղբիւր մը ուներ որ
Նոր Դորքի մէջ ծեր փեսան մը մահ-
ուրէնէն ետեւ ձեռքն անցուցեր էր:

Վայս և զիւրը անհրաձեւ ականջին
քովն ելեր էր, ու անկից երկրորդ
անգամին էր, և անջինը կորեր էր։
Վանի մը սորի առաջ Վիրտաշէ
Ֆիայի մէջ մտրդ մը կուրծքին սկիւ-
րին վրայ 4 մատնաչափ երկայնութիւն
եղջիւր մը ունէր։

Պայծիմաւրի Վաթարա անունը բը-
ծիչը կ'ըսէ թէ ինքը ծերակին մը ակնակ
էր որ թմին վրայ մէկ մատնաչափէն ա-
ւելի երկայնութեամբ եղջիւր մը ու-
նէր որ ռնգեղջիւրինը կը նմանէր։

Վրտաշէ սորի չորս առաջ 1 օն
տաշի մէջ երկնջ մը կար, որուն գը-
լուխը ու վիզը բոլորովին եղջիւրնէ-
րով լեցուէր էին, ու նաեւ կ'ըսէին
որ անդամները մէկ տոսիակ կամ ան-
եղջիւր անոց մը չէր երևար, եղջիւր-
նէրէն մէկ քանիները և մանաւանդ
կենդանիին պորտնոցին առ կախեալ
մորթին քովնները անունի երկայն ու
մեծ էին, որ ճակատին վրայի բընա-
կան բուռոտները կը նմանէին, բայց
տեւի իւրեպէս։ Մէկ կուռու թիփ
մ'ալ կուշիին շանն մէկ մատերուն վը-
րայ ծածկուած էր, որ երբոր կաշին
քերթու կամ ծեծելու ըլլային հասած
հեղանիւթովը կը միանար ու մանր
մուկը վարդեր կը ձեւանար։

Վայս բաները ներքին գործարաննէ-
րուն անտաւար խառնուածքէն կամ
շնգհանրապէս կողմաւ թէ տկարու-
թենէն յառաջ կուգան, ու ակից ա-
սանկ կրային նիւթերու մեծ ու ան-
սովոր շայցքեր կը պատճառին։

Յոհաննէս Ղահան Գ. Կոմիտաս

Վայս քանի մը անգամ ինքն ինքի
նայն ինքն ինքն ինքն ինքն ինքն ինքն

ԲՆԷՊԻՏՈՒԹԻԻՆ

Վայս քանի մը անգամ ինքն ինքն ինքն ինքն ինքն ինքն ինքն

Սեւա կամ արծաթագոյն աղուէն
իւր անհրաձեւ գոյնը ինքն ինքն ինքն
թիւ որ այս տեսակին մորթը գեղե-
ցիկ ու հազուապիւտ սեւ չըլլար,
հազիւ թէ հասարակ աղուէնէն արդ-
իւր տարօրինակ յատկութիւն մը
կ'ունենար, որուն ամեն մէկ կերպով
նմանութիւն ունի ձեւով ու համե-
մատութեամբ և իր բարկութեան

ցայցքերուն կողմանէ ըստ ամենայ-
նի հասարակ տեսակին կը նմանի։ Վայս
աղուէնին գոյնը ինչպէս որ իր անու-
նէն յայտնի է, շատ փայլուն սեւ է,
և անոր մարմնոյն զոսնողան մասե-
րուն վրայ ձերմակ թիւեր կան, ան
կողմանէ շատերը իրարմէ կը տարբե-
րին, ամանը սոյնի ծայրէն կտառ դրիւ
սեղ ձերմակ չուեն, կամ թէ քովերը
անկանոն մէկ քանի ձերմակ մազեր ան-
գին անդին ջրուած, կուրծքէն վար
կամ կողերուն մէջ անկանոն տեղեր
ստանձին կերպով ձերմակ մազեր բու-
սած, որ սեւ երանն գոյնը անուշեղ
կը արցնա առցանկէն և փայլուն կ'ընեն։
Վայս վերջի գոյնը աւելի երկայն մե-
տաքսեայ մազեր կը արտաճան, ք-
անցակ որ գլխաւորապէս բաղկացած
է մորթը և երբեմն ողծայրերը ձեր-
մակ մէկ միմին մեաքսեայ մազ մը
ալ կայ որ անոթապէս մորթին երեսը
կը ծածկէ, պոչին և մարմնոյն ամբողջ
մասին վրայի մազերը երկայն ու խիս-
տէն են, ճիւղաներուն վրայնները կոպը
ու երեսին վրայնները ուելի կարճ
և ձերմակէ կէ, աշխիւները գեղնագոյն
են։

Վայս աղուէնի իր վրայէն բուրած
անհաճոց հոտին նայելով իր մօտ տե-
սակներուն կը նմանի, որուն պատճա-
ռը իր մէջն է, կամ վրայի ուռեցքի
պէս մանր վերքերը։ Փորը աղէկ մը
կշտացունելէ և ետքը, մնացած կերտ
կուրը գաղաւկ տեղ մը կը պահէ,
խռոված մամանակը իւր բարկութիւնը
շան պէս հալելով կը յայտնէ։ Վերի
կայի սեւ աղաւթը Վերապայի սեւ
աղուէնին հետ նմանցած տարբերու-
թիւնը բաղդանելով երկուքնոյ օտար
սեւերէ առաջ գոյներնին շուտով կը
հաստատուի։ Սեւ անուշեղ մը Վերի
կայի հիւսիսային կողմերը ամեն տեղ
կը գտնուի, նաեւ Վախի հիւսիսա-
յին կողմէն ալ կան, ուր տեղի եղած
ներք շատ քեղեցիկ ու շատ յարգի
մորթ ունին։ Նաեւ հոս կրնանք յա-
ւելլու թէ Վերապայի բնապատմա-
դիրները այն երկրին սեւ աղուէնը
շատ փայլուն սեւ մորթ ունեցող կը
նկարագրեն։ Վայս աղուէնին մորթը

աւրիշներէն շատ յարգի է մէկ մար-
 թը շատ անգամ քառասուն համ յի-
 սուն թալեգի կը ծախուի Կարամիթէ
 կ'աւ թէ այս սեւ աղուէնէն բուն
 մազերը անանկ բուսած է որ անկա-
 յելի է ըսելով թէ մազերը որ կոչմը
 կը պատկի փասն զի թէ որ մարմը
 գլխէն բռնէն մազը դէպ ի պոչին
 կը կախուի և թէ որ պոչէն բռնէ-
 լու քրտնը նմանապէս չի փշտակ դէպ
 ի գլուխը կը պատկի Լեւոնայի մէջ
 անոնցմէ կանանց համար ձմեռուսի
 ձեռնոցներ կը շինուի որ շատ գե-
 զեցիկ կ'ըլլայ ու միանդամայն շատ ա-
 րար կը պահէ և սեւ ողուէն իր ե-
 րան երկիրներուն մէջ շատ հաղաւա-
 պիւտ է

Սեպտեմբեր Եւրոպայի

ԵՐԿԵՅԷ

ՆԵՐՐԱԴ

ԱԶԳԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՅԱՆՈՒՅԵԱՆ Ս. ՍԱՀԱԼԵԱՆ ԴՊՈՅՄ

ՍԵՄԵԹԻՈՅ

Ի ՀԱՆԴԻՍ

Քննութեան ուսումնասիր աշակերտաց Սե-
 րապետ Բարեկամքաւ Ժորժարտին Երան-
 փառապէս Իսթաթիւն յաւար աշակերտի ին-
 թիւ զոր Ժորժարտիւնց լրջայն լրջարտեան
 աշակերտի լրագիրն յանդիման ան
 թիւ յաւար Երան Իրա 343

Ի՞նչ արդարեւ քեզ յատուցող է
 բարդաւածման հայրենեանց աշակեր-
 տարն զննու թեանք կայտնել բնաւ
 բեցան սիրտը անպատիրաց և ընդակ-
 նախաիդ հանգէս սրանք լին փաստա-
 կոց մատաղսբերոյն քամել քամելն ու-
 կանք տամուկը կայալիս բերկրաւ իմ
 արտասուաց ի դէպ իսկ և արման
 ապաքէն բարձրացեալդ ի կորդս ի
 մատաղսիւն ստիւստից նախամե-
 ծարդ Օ փրկեալս անեղալիդ արդու-
 յին յատուցող իմ թեանց բարեկա-
 լանք սրտից զատաղսն քեզ հարկա-

կել շուք անաղուս փառաց յարար
 հայրենասէր և ուսումնասիրեց ող-
 ւոր և անաղաւ բերկրութեամբ
 դքսին փաստալիս տանել հրճուալիս
 որ քոյովք անրմբեր երկառիրութեամբ
 մշակեալ վաղեմայն հասակ ի մտաւ որ
 զարդացմանն բաղնարդիւն ճգամ
 բնդ բարե շնորհ աղգիւ ընծայեցար
 դրաւ որ փաստալիս յանձնաւ թիւն
 վերագրեալ զ ի շատ դարաւ զան-
 մահի անուն ուսումնասիրութեան
 քեզ տրեան և յարար սկիզբնաւ իդ
 հեղինակութեան յեւ բիւրաւս արա-
 մաց վերականգալ նորդութեանս ի
 գրաւոր և յաւարմանական երկառի-
 բութիւնս այլայլ ամենայնի անտե-
 բիւր դիտցից դքս բարձրմուն և զան-
 լը բանել ի բաղնարդէս սրտահարաց
 նախն թաց կարապետութիւն տալով
 զբարկիւն և քաջալեր զորոց և համ-
 բուն զշնորհս նախանձաւորութեան
 յարգս աղգս լեզուաց և իմաստասէր
 հմտութեանց նախապիկրն քոյոց և
 տանդեանց խօսաւականել ոչինչ յան-
 դէպ իցէ ամենայն ողջամտաց փան-
 օրոց և յիշատակ միայն շնորհագեղ
 անուան փարձարանիդ յաւարակի բլ-
 սիրտ աղգայնոց յանարարում ուրա-
 խութիւն և ի դեղումն երախտա-
 պիտութեան զոր անհ և ի մեղն է
 սկիւնքն անանքն բանգն ոյն ինչ
 Լրջայն ուղղ արձակեալ ի կապանաց
 անմոյզ ծաղեաց մեղ զարմանելի հան-
 դէս տարեկան քննութեան փարձա-
 բանիդ նոր նորդեաց զոր ի մեղ
 զգոյութիւն սրտից և սեւք բարդ-
 բարեք շնչեալ զիմանուելաւ յաւել
 ի մեղ դրութիւն նոր և շքնաղ բան
 զարմարակիս յեղանակ հանգէս սրան
 ծովն յորում համարեալ դեմաւ զար-
 դիւնս բարձրակամեան շքնանի տար-
 ւոյն անուցող աղղառիւրոյն երբաւայդ
 հարցափորձիւ և հաւնձք և երգալիք
 երկասէր ճգոնց ի ձե մարանիդ պողս-
 բեքեալք անձմարանս և յաման բաղ-
 մամբեր խորհրդոց ուսումնասիր ման-
 կրաւոյն անկորուստ շտեմարանեալք
 զիմաստնախումբ ախաւմէս գրաւեաց
 զիւն է փաստակոյն և արժանեաց և
 բարձրաւոր և վիայ զոր քրտնեցա-

վարժեարդ ողջոյն ինդ քոյսր աւուրս
 տարւոյն, և որայիցն բարութիւն աւ
 ւեակցին զաւանութիւն հնձոցն ի
 ցօղ երկնատեղաց վերնագարգեւ գը
 թնութեան բարձրիցն պարարտարօտ
 բարեբեալ իմանալի անդոցն երազ
 տութիւն, պատկեալ պհնուուրցն աւ
 կրնկալութիւն աղգին ընդ կանուխ
 և զանազանին ակազձան ասորութիւն
 երաշխաւորեալ քաջախոս, յոր
 սակաւ թեւք երկթեւեան պատ
 քամաբերին աւետարարեւ արձա
 կեցան ի սիրւոյ հայկազանց ընդ
 ամենայն երկիր: Ասցա խանդ աղբա
 սէր քղձակերտ և մեր յօժարանք
 և աւա ի յանգիման առնել զգուռն
 զեղանձ կրիցս ի հօնգէս ոգեպու
 արձ տարեդարձի տօնին և քննուեն
 և յառաջագէժ զարգացման պեռա
 բողբ՝ մանկուցն և պատանեկացն
 ի բազմօրինակ հմտութիւնս և յուս
 մունս պայտեղութ՝ յանգիմաբար գը
 ասք ձեռներեց, ոյլ ոչ զարժանին
 ատկելով բան չընալ հանդիսիդ որ
 զն և պարտ իրաւոցի և մեզ ընդ
 պերձ քաջախաւութեան աղգիս եւ
 բարոյքով ռատարս դալին պոռնիկ
 կրիք զգածեալ վերսել ի հանդէս
 բանի զարմիրն որայցս և զկայսիւ
 ողւոյս ի շուք և ի պարձանս սրբոյն
 Մերոսկայ գերեքմանիկ հօր մերոյ,
 որոյ բազմախնամ պաշտօնանութեանն
 և աղբարհայց մայթանայն օժան
 դակելով դալարագեղ ծաղկեցաւ դա
 րատող հօգեւոր, և անդոցն քաջա
 բերութիւն ետուն առհմանաւ ըստ
 հարիւրաւոր զարգեքութեանն, և
 հայրենասիրոյց ցանկալի ուսումնա
 պերձ յառաջալիմութեանն նորա համ
 բաւ տարածեալ ընդ ամենայն երկիր
 ասպնջակամութեան հայորեարժող
 վոյն, անկուն երդոց երգել զոտմնա
 ղին բուռն առնէր մեզ սրդեոր, թէ
 զքաջապարտից ամանց բերեալ շնոր
 հրս, և կիլթ ի բեմբախտս ստեղծա
 բանութիւնս համարձակեալք էաք:
 Այլ զոր մեքս աւա տկարութեան ընդ
 քօղով բութեան վարագոյնի բրու
 նադատեցաք, հնձեպէ՝ զդո ի լուր
 հայտնեալից քնարդ: Այրարատայ, քզ

հոգեպարար բուրումն անուշից ծաղ
 կանցն ընկալեալ ախարձ հաճութե
 թուրապատմիս, սխաւոցէ ի բիմա աղ
 դասիրայ, ի յաւեժ զմայրումն և ի
 ակոխանս լքերոց:
 Սնդ ցնձացէ աղաւ Լայաւտան
 անհնարին ծախահարութեամբ, և
 տարաշխարհիկ վտարանգեղոցս օրոտ
 հրձուեացի ընդ ձիւս կոկնից ասա
 ուսնատունկ թուրապատմիդ, զի սր
 երբեմն ի ստուերի և յամպս միգա
 սրատ ծածկեալ էր նշուրագեղ ծա
 ցումն տալնն ան, և արեւ ուսում
 նասիրութեան ամփոփեալ զիք ձա
 ուաղայթո և դատեալ աւ հասարակ
 խաւարաբար աղբամաղ թանձրա
 մած սպիտութեան զերեսք արիւ
 նոռոց երկրիս, և հագի հակառակու
 սեր և շփոթ յաղմանց ընդ պերձու
 թիւն իմագին և զթմառակիցն խաւ
 տութիւն տարագիր վարեալ էր ի
 անդունդն փափկութեան ուր մեր
 հայքն կին, արդ՝ արեւ կրկին տը
 ժանացոյց զսրգիս նախաստղձ ծն
 ղին առաջնայն բաղդի հանդիպել ընդ
 օտար երկնիք, և կանդնեալ վերե
 րեւեցոյց ուսումնարանս, ձեւարանս
 և վայելակերտ վարժարանս, շտեմա
 բանս բիւրարեղուն արմուռայ հոգե
 պարար սերմանեաց, յորս զաւարին
 ձեղ ունել զանգի խոստովանեալ է
 յոմ աղբասէր շրթանց քրտնաջան
 վաստակօք արթուն հոյարարնուաց,
 անխանջ ձգնուք մեծիմաստ դատաւո
 ւոյ, և յաւատաշնորհ արդեամբք բա
 րեխնամ սպասարաց հրաշայեալ քան
 զընաւս, որք հայրենասէր նախանձու
 և ակնկալեալք բարեշուք յառաջադի
 մութե, անկքանելի պնդութեամբ և
 արութեամբ փոյթ կալան և կալին
 յաւեժ անաբօտ պահել զշուք պա
 ծառութեան դարձելի, և ոգւով
 քաջութեան վաւեալ անգձելի իցեն
 յամենայն նեաից թշնամոյն, յորոց
 առատահոս խնամոյն բարեբողբով
 վերընծիւղել բանաւոր տնկոյն դաք,
 նորոճաղիկ շնորհապարտեպցեն զբու
 թիւն աղգիս ի ողորմանս փառահեղ
 անուանակրութեանս, ընդունելով
 և զմեզ ի խոնարհ սրաւ բարետնեղ

ըղձակերոս սողային յառաջագիմա-
թեան և չընաշխարհիկ պարծանաց
Սերոբակեան ջանկայի վարժարանից :
Անորոք Լեւոն Աւետիս Պէթեան :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԴԱՍՏԱՐԱՎՈՒԹԻՒՆ

ԺՆՈՂԱԿԱՆ ԳՐԹՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՆԵՒԻՆ չի կրնար ըլլալ որ մէկը
միայն թէ տունիկ մը արմատը հողի
մէջ ծածկելով առանց անոր վրայ ու-
րիշ հագ մը տանելու անոր արագաց
որոգարեալ թիւնը գուշակէ : հասցող
պէտք է ամենայն զգուշութեամբ ա-
նոր դարման տանելով թէ ամենհի մըր
րիկներու և թէ անտանելի ծաւառի
դէմ պաշտորանելով և վերջագէս ա-
մեն մէկ դժբաղդու թեանցը դէմբառ-
նելով՝ կամոյց կամաց անմիաս կեր-
պով մը աճեցնել ու զարգացնել : որ
երբոր ալ սկսի վրան պտուղներու նը-
շայներ երեւնալու բեղմնաւոր ծառոց
կարգը դատուիլ անկէ ետքը մինչև
մահուան սուր մանգագը սուսիւր հըն-
ձելու ասեն թեւեւ հագստցողսին ալ
դադրեցնել անկէ առատութիւն բա-
րիք քաղէ : Ընա ասոր կը նմանի ծը-
նողաց իրենց զաւկներինուն վրայ ա-
նեցած պարտաւորութիւններն ալ :
Պարգեկային սեռիս բրտծ Բրտաւոյ
բարերարութիւնները ծնողաց ձեռքա-
յի կը մատակարարուին , ուստի ծնողք
ալ պէտք է առանց մէկ ծանրութիւն
մը սեպելու իրենց պարտքերը կատա-
րեն ու իրենց երկնադարդեւ բազ-
բոյններուն մէջնէկ հաւատարիմ խը-
նամակալուներ ըլլալով թող չի սան-
որ արեղակը խամրէ , սրով ետքէն ա-
նոց քաղցրահամ արդասիրները թէ
իրենք և թէ համայն աղբակիցք իր-
յիւելով իրենց բաղմամբաստակ աշխա-
տութիւնները անոնցմով պսակուին :
Տղաց մտողաշահասակը առանց կրթու-
թեան կամ թէ մօլութեամբ փուճը
անցընելով պէտք չէ անոնց թշուա-
ռութեան աղբիւր ըլլալ : հասցաւ ա-

նոնց վրայ իբրեւ հովանի տարածուե-
լով , դեռ մօլութեան ծամբան չի սոր-
ված բարի կրթութեամբ պէտք է
քայլերնին տաւաքնութեան ծողկա-
լից բուրոտաւոր ուղղին , որոնք աստ-
ուածային տեսչութիւնը արժան է
տեսեր ի սկզբանէ ծնողաց յանձնել ,
և այս յանձնարարութեանն ալ հա-
ւատարմութեամբ կամ անհաւատար-
մութեամբ կատարուելուն պատաս-
խանատու միայն իրենք պիտի ըլլան :
Թէ եւ ամեն մարդ իրենց ազգերնին
սիրելու և հայրենիքնին ալ պաշտպա-
նելու որորտաւոր են , բայց աւելի
մեծամեծ պարտաւորութիւններ ու-
նին նախ և առաջ իրենց զաւկները
նուն : Վրան զի սպասիրութիւնը և
հայրենասիրութիւնը զփութարար
անոնց կրթութեանն կոխում ունին :
Օնորք ըստ ամենայնի աղաւ են ի-
րենց զաւկներնին դաստիարակելու
և պաշտպանելու , բայց երբեմն զու-
արժութեամբ ու անխոհեմ անհագու-
թեամբ այս իրենց մանկավրդ կրթե-
լու ուղիին սրտորք կատարելու ան-
փայթ կ'ըլլան որն որ միայն ծնողաց
նելու գործն է : Ասման անխիթան
ասպարէզը մտած ստեն տղուն միտքը
զարգացընելը մանաւորաբար ծնողաց
կը վերաբերի , որոնք շատ անգամ աը-
ղուն առջի երեք կամ չորս տարեկան
հասակը դեռ իրակ ու տկար կարծե-
լով անոնց կրթութիւն տալու կամ
վտարներնին տալովնութեան նը շաւ-
ղաց մէջ ուղղելու չեն ջանար : Բայց
չեն գիտեր որ տղան ան ատենը թէ-
պէտեւ պղտիկ հասակաւ՝ բայց մտք
շատ մեծ ու բնդունակ կ'ըլլայ , ինչ-
պէս կը տեսնուի որ տղան իր ծնած
ատենէն կ'սկսի ամեն բանի ձեռք զար-
նել և կը ջանայ խելք հասցընել ա-
նոնց , արդեօր չէն անոնք ծնողք
թէ իրենց ամեն մէկ նայուածքը , ու
մեն զրոյուածքները , թէ շնչաւոր
և թէ անշաւնը բաները ամեն ձայ-
ները և անոնց եզանակները և ա-
մեն բնականեկան պարագայները որ-
դուն մտքին մէջ անսակ տպաւորու-
թիւն մը կ'ընեն , և որ և իյէ տեսալ
մ'ալ կրթութիւն կուտան որ մինչե-

իր կենաց վերջին կէտը բնաւ չի կոր-
որնցուներ: Ան ծնողքները որոնք որ
դայու թեան արժեքն ու շարքութիւն
ու խորին ընդունակութիւնը չեն
ճանաչար, չեն ալ գիտեր թէ իրենց
զաւկըններուն հետ ինչպէս վարուել
լու է. և ահա այս թերութիւնն է
որով որոշք չաւ ատեն անանկ չար
բնաւորութեան մը ահիւ կ'ըլլան, որ
թէ և վերջէն կրթութիւն ալ տալ
յանոնք բնաւ չազդէր: Օրոշք տէր
է գիտնան թէ իրենց զաւկըններուն
ընդունակութիւնը որչափի կը դօրէ և
մինչեւ այն ժամանակը ինչ կրքի տէր
եղած են, որովհետեւ չաւ անգամ
յայտնապէս կը տեսնուի որ այս պա-
րաւայնները մանկանց միայ մեծ ներ-
գործութիւն կ'ընեն, ու թէ որ դեռ
չունիմար չի նայուի ու աշտընը
ալ դէմը չտանուի, կ'սկսի բնաւ որո-
թեանը հետ դոյաւոր հակամիտութի
մը առաջ գալ, որիկէ վերը չաւ թըն-
ուաւ ու թիւն կը ծագի: Տղան կը
թաւթիւնը մինչեւ չորս կամ հինգ
տարեկան հասակը բոլորովն ժորը կը
վերջանի, ու անոր կիրքը անհնշու-
անորմալը շարունակուի, և վերջա-
պէս մտքին ու յօժարութեանցը միայ
մեծքը իշխանութիւն մը տալու. ա-
նոնք այն ժամանակն է: Տղան դըպ-
րաստուն կրթուլ սկսելէն վերջն ալ ծը-
նողաց քով չաւ ժամանակ ունին ան-
յանելու: որոնց պարտքը նոյն տակնը
անգամ թեպէտ և չաւ է, բայց մէկ
մասը քիչ մը ժամանակ դաստիարակ-
ները իրանին կ'առնեն: Այս ատենն
որ ծնողք տէրի պէտք է իրենց ման-
կանացը միան խնամք ու նեխան ու թղ-
գոյշ կենան, վասն զի ուրախ նոր բն-
կերներուն, նոր շարժումները ստա-
նալու անսով տեսակ դազմարմե-
րու տէր ըլլալու ասեմն է, որոնք որ
դոյն միայ մեծ ազդուութիւն մը կ'ը-
նեն: Արշափ որ դպրաստան մէջ արու-
նաւ թիւն մըն է ողջոյց կրթութիւն
տալը, բայց ի վերայ այդ ամենայնի
մանկանց դաստիարակութեան մեծ
մասը մնացող կը վերաբերի: Օր-
նողք իրենց զաւկըններուն կրթութի
տալը առաւելուպէս վարժապետաց մը

բայ կը ձգեն, ըսելով թէ միայն մեզ
մէ մէր դու կրնորոն կերակուրը և
հագուարը կը հարցուն, ու կրթութիւն
և բնաւորութեան կազմուիլը դաս-
տիարակաց կը վերաբերի, բայց անանկ
չէ. ինչու որ նմանութիւնները, կար-
ծիրները և դոյն յոյժներն ալ վար-
ժապետին տուած կրթութեան հետ
տիրի խառնուին: Օրոշք բոլորովն
դաստիարակաց ազաւ ինտելլուէն տե-
ղը պէտք է իրենց ծիգն ալ անոնց ա-
խառնացը հետ միացընելով ունեն
անոնց ու հասկընան աղբն իրոյ եղած
դպրաստան զօրութիւնը ու վարժապե-
տին ազդեցութիւնը: Տղայ տղին
վարժապետներուն միայ անկախել
խօսքեր պէտք չէ ընել, հաղա զանոնք
սիրել ու անոնց հնազանդել և դըպ-
րաստանն ալ ետ չի կենալ ամբողջին
լու է. թէ որ ամեն մէջ ուղարք բա-
րի վարժանքով կենան դպրաստան մէջ
ալ կրթութեան ատեն մեծ ազնութի
բաւ կ'ըլլան վարժապետին: Բայց թէ
որ ամեն մէջ գէշ են ան ատեն թիւ
դժուարութիւն կ'ըլլայ արդեօք դըպ-
րաստան մէջ ալ վարժապետին կորդա-
յալը կրնայ մակարեւեր: Շատ ան-
գամ ծնողք իրենց մանկանոցը վար-
ժապետին կը տրուելն անոնց վարու-
ցը թերութեանը կողմանէ: Բայց չեն
նայիր թէ աղբը տանը մէջ առաջուր
նէ բարի բնաւորութիւն ստացած են,
և իրենց պարտաւորութիւնն ալ ա-
նոնց կրթութեանը համար ըստ ար-
ժանեցն համոզելը են, մի գուցէ թէ
թողած ալ ըլլան անոնց որ ամեն չար
կամքներն ու անտիր ջանկութիւն
նին կատարեն և իրենց մօլէ հակամե-
տութեանը միայ ալ չաւ քիչ հոյ տա-
րած ըլլան և անգուշութեան ու
անհնազանդութեան մէջ ալ դժեք
ու զարգանալու թող տուած ըլլան,
ու ետքն ալ հապտեն որ վարժա-
պետը զանոնք կարգաւորելու ու բա-
րի վարքի մը մոյցաւնէ դպրաստան մէջ:
Վտանկ ծնողք պէտք չէ վարժապետին
միայ յանձնը մը դանաւ, և ամեն
սին ալ մէկը իրաւունք չունի իր զաւ-
կին վնասելը չաւա գաւ, վարժապետը
բաւարանէ:

ՈՒՍՈՒՄՆԵԱԿԱՆ

ԲՆԱԼՈՒԾՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆՈՒՆ

ԿԱՆՈՒՆԸ, որ առաջին կարգի մե-
տադներէն մէկն է. Պ. Հրմբէրէ Տէ-
մի անդղիացի բիմադէտը գտաւ 1807
ին, եւ ընթացական գործերով մը (Եւ-
թիպիս) կողմէն արտիքն կաղնիների
թիթուռուոր կամ որսիդը իր բազադ-
բաւթէնէն լուծելով: Եւս փորձը Պ.
Տէմբէրէն առաջ Բիզպի բժշկաւ թեան
դատաւարու ալ ըրեր էր նայն մարմնը
շիշեալ գործերով լուծելով, բայց ու-
ռաւ է կամ նիւթին ինչ բնայն չէր նը-
կատէր. երբ որ այս գիւտս իր անանը
հասաւ, չուտ մը քննեց և տեսաւ որ
իրեն ալ փորձին մէջ առաջ է կան-
նայն էր. շատ բարկացաւ ու զղաց
ու շարքութիւն չնկերաւն վրայ, բայց
մամանակի ուշ էր. Պ. Տէմբէրէն գրա-
նայն հրատարակուեցաւ:

Կաղնիներ բնութեան մէջ ամենե-
ւին գուտ չի քանուիր. այլ միշտ ու-
րիշ մարմնաց հետ խառնուած, ինչ-
պէս են Բող, Բրամ, և Բ.գոր, ևս
վաճ մարմնները. նաեւ թիթուռների
նի. հետ միացած թիթուռու միջակի
մէջ բաց գուտ չէ. այլ միշտ թիթու-
րէրու հետ խառնուած ազգային վի-
ճակի մէջ. ինչպէս են գայրախաղային
կամ սիդիկային, և ուժային, և ծրմըմ
բացին և բորակային և բուռած թի-
թուները, որոնց հետ այս մեծազգի
թիթուռուոր միանալով աղ կը շինէ. ա-
ռաջին թիթուռուին հետ խառնուած
կը գտնուի նայն աղ կուէրու և քարե-
բաւ մէջ որուն կ'ըսեն դրոյախաղուտ
կամ սիդիկուտ կաղւոյ. երկրորդին
հետ կը գտնուի ցամաքային բուռաց

1 Բոլորական	2 Սեւ Բիւրի
3 Բոլոր խմբութիւն	4 Բոլորական
5 Բոլորական	6 Բոլորական
7 Բոլորական	8 Բոլորական
9 Բոլորական	10 Բոլորական
11 Բոլորական	12 Բոլորական
13 Բոլորական	14 Բոլորական
15 Բոլորական	16 Բոլորական
17 Բոլորական	18 Բոլորական
19 Բոլորական	20 Բոլորական
21 Բոլորական	22 Բոլորական
23 Բոլորական	24 Բոլորական
25 Բոլորական	26 Բոլորական
27 Բոլորական	28 Բոլորական
29 Բոլորական	30 Բոլորական
31 Բոլորական	32 Բոլորական
33 Բոլորական	34 Բոլորական
35 Բոլորական	36 Բոլորական
37 Բոլորական	38 Բոլորական
39 Բոլորական	40 Բոլորական
41 Բոլորական	42 Բոլորական
43 Բոլորական	44 Բոլորական
45 Բոլորական	46 Բոլորական
47 Բոլորական	48 Բոլորական
49 Բոլորական	50 Բոլորական
51 Բոլորական	52 Բոլորական
53 Բոլորական	54 Բոլորական
55 Բոլորական	56 Բոլորական
57 Բոլորական	58 Բոլորական
59 Բոլորական	60 Բոլորական
61 Բոլորական	62 Բոլորական
63 Բոլորական	64 Բոլորական
65 Բոլորական	66 Բոլորական
67 Բոլորական	68 Բոլորական
69 Բոլորական	70 Բոլորական
71 Բոլորական	72 Բոլորական
73 Բոլորական	74 Բոլորական
75 Բոլորական	76 Բոլորական
77 Բոլորական	78 Բոլորական
79 Բոլորական	80 Բոլորական
81 Բոլորական	82 Բոլորական
83 Բոլորական	84 Բոլորական
85 Բոլորական	86 Բոլորական
87 Բոլորական	88 Բոլորական
89 Բոլորական	90 Բոլորական
91 Բոլորական	92 Բոլորական
93 Բոլորական	94 Բոլորական
95 Բոլորական	96 Բոլորական
97 Բոլորական	98 Բոլորական
99 Բոլորական	100 Բոլորական

մէջ որ ծագէն հետեւ տեղուանք կը
բաւանին. և կը կոչուի անխառն կաղ-
ւոյ. որուն հասարակորէն կ'ըսեն Բո-
լոր. երրորդին հետ կ'ըլլայ ծծմբուտ
կաղւոյ, որուն կ'ըսեն կաղւոյի աղ. և
չորրորդին հետ կ'ըլլայ բորակուտ
կաղւոյ. որուն կ'ըսուի կուտ. շինչ
բորակ կամ աղբորակ:

Կաղնիներ 15⁰ անգամէն հասարակ
տնտեսականի ջերմութեան մէջ հասարա-
կուտ մարմն մին և, ոչ համ ունի և
ոչ հոտ, արծաթի տես փայլուն է,
մեղրամանէն ալ կոկուշ ամանի որ
գիւրաւ մատուցելու է մէջ կրնա
սեղմել և առանց դժուարութեան
կտրել. իր փայլունութիւնը դիւրաւ
չի անհետիր, հապա տեղը է որ կը
տոր մը կարծիք ունի նայիս որ տես
նոս. փանցի ուղէն շուտ մը կը փոխ-
ուի անոր թիթուռներ ծծելով. իր
ծանրութիւնը 0.8651 բրնձով ջուրէն
թիթու է:

Եւս մեծազգ 58⁰ ջերմութեան մէջ
կը հալի և 400⁰ անգամէն կարծիր. և
վաճ տաքութեան աստիճանին կանաչ
շագիթ դառնալով կը ցնդի, և երեք
որականութեան խիտ չուտ հաղոր-
դող է:

Եւս մեծազգ բոլոր կիսամետաղ
ներուն հետ կը միանայ բաց Բ Բոլ
կոչուած կիսամետաղէն:

Թիթուռներ կաղնիներ հետ կը
միանայ երկու համեմատութեամբ և
երկու կերպ թիթուռու կը շինէ. նա
խորքիդ կամ առաջին թիթուռու և
եղորսիդ կամ երկրորդ թիթուռու
առաջին թիթուռու թիթուներուն
հետ միանալով այլ մը շինելու կար-
ողութիւն ունի. վաճ զի աղաշէն թիթ-
ուռ աներուն ամենէն զօրաւորն է
(որովհետեւ որ և իցէ թիթուռների
նով շինուած թիթուները մեծազգային
թիթուռներուն շատ բազաղ ընկե-
լով աղ կը շինեն). Բոլ երկրորդը այ-

1 Բոլորական	2 Սեւ Բիւրի
3 Բոլորական	4 Բոլորական
5 Բոլորական	6 Բոլորական
7 Բոլորական	8 Բոլորական
9 Բոլորական	10 Բոլորական
11 Բոլորական	12 Բոլորական
13 Բոլորական	14 Բոլորական
15 Բոլորական	16 Բոլորական
17 Բոլորական	18 Բոլորական
19 Բոլորական	20 Բոլորական
21 Բոլորական	22 Բոլորական
23 Բոլորական	24 Բոլորական
25 Բոլորական	26 Բոլորական
27 Բոլորական	28 Բոլորական
29 Բոլորական	30 Բոլորական
31 Բոլորական	32 Բոլորական
33 Բոլորական	34 Բոլորական
35 Բոլորական	36 Բոլորական
37 Բոլորական	38 Բոլորական
39 Բոլորական	40 Բոլորական
41 Բոլորական	42 Բոլորական
43 Բոլորական	44 Բոլորական
45 Բոլորական	46 Բոլորական
47 Բոլորական	48 Բոլորական
49 Բոլորական	50 Բոլորական
51 Բոլորական	52 Բոլորական
53 Բոլորական	54 Բոլորական
55 Բոլորական	56 Բոլորական
57 Բոլորական	58 Բոլորական
59 Բոլորական	60 Բոլորական
61 Բոլորական	62 Բոլորական
63 Բոլորական	64 Բոլորական
65 Բոլորական	66 Բոլորական
67 Բոլորական	68 Բոլորական
69 Բոլորական	70 Բոլորական
71 Բոլորական	72 Բոլորական
73 Բոլորական	74 Բոլորական
75 Բոլորական	76 Բոլորական
77 Բոլորական	78 Բոլորական
79 Բոլորական	80 Բոլորական
81 Բոլորական	82 Բոլորական
83 Բոլորական	84 Բոլորական
85 Բոլորական	86 Բոլորական
87 Բոլորական	88 Բոլորական
89 Բոլորական	90 Բոլորական
91 Բոլորական	92 Բոլորական
93 Բոլորական	94 Բոլորական
95 Բոլորական	96 Բոլորական
97 Բոլորական	98 Բոլորական
99 Բոլորական	100 Բոլորական

փնքն եռնրսիդք՝ ոչ թթուի՝ և ոչ
 թթուութի՝ գործ կը տեսնայ։ 15
 ջերմութեան մէջ շատ մը թթուա-
 ծինը կը ծծէ, և վայել էրեսը ճերմը
 կելամ ինք ալ թթուութի կը դառնայ,
 բայց թէ որ ջերմութիւնը սաստիկ ըլ-
 լայ խիստ չոր տ կը ծծէ, վասն զի հա-
 լածին պէտ կը բռնկի, և կը սկսի ե-
 րկն սայտիկ աղաղակելովով։ շատ
 տաքութի և լայ տաքանմէով, և դու-
 ճաղով թէ վերջը գեղին գոյնով թրթ-
 ունում մը առաջ կու գայ։

(Օ)րն ալ այս մետաղին վրայ մի ի նայն կերպով կ'ազդէ, բայց դուր թըլծուածքներն չափ սաստիկ չէ. ուստի օգոյն այս կերպով կազդեմունք վրայ աւնեցած ներգործութիւնն աւելորդ է որ այս հեղուկին. զգուշանաք. ահա ասոր համար է որ կազմեմունք կեցած ամաններուն մէջ չես թէ կը ցրենք մինչև որ բոլոր մետաղը ծածկուի:

Ի՞նչ որ կաղնոնի կտոր մը ջուրի մէջ նետուեալ, ջուրին երեսը կը լսուայ և ինչ կեղբոնին վրայ տրապ արտադրուածով՝ կարծիք մանուշակադոյն բոցով մը կը սկըսի երիւ։ Տըռոյն մէկ մասին լուծուելէն առաջ եկած ջերմութիւնը այնքան սաստիկ է որ, ջերոյն շնորհ ջրածնին ալ օդոյն ներկայութեամբ կը բռնկի, և մետաղին կեղբոնը ուր տակաւին ջուրը դադած չէ, այնչափ կը տարնայ որ կրակի պէս կը կարմըրի, տեսնել որ կարծեալ թէ փայրիկ կրակէ գնառակ մըն է որ ջրոյն երեսը կը վազկըտէ, հասկ յետոյ մետաղին մեծութեանը համեմատ ձայն մը հաներով կը ճաթի։

Այս գործողութեանս մէջ ջրոյն
մէկ մասը չուծով ջրածինը կը ցրն
դիւ, իսկ ԹԹՈւածինը մեռացինն հետ
միանալով կադիանի ԹԹՈւուտ մը կը
շինեն, որ շուտով կը ճանչցուի ԹԹՈւ
ուտ մը կարմրեցուցած արեւածախ
կի ոգիքով կրամ գոյնով, որուն նո
րէն կայացուց գոյն մը կուտայ, եւ մե

Ինչպիսիք շարահայտով¹, որուն հանաչ գոյն
մը կուտայ. (Փանն զի այս յատկու-
թիւնները գրեթէ բոլոր թթուանա-
ները ունին)։

Պատրաստութիւն Կաղինն հանելու : Կաղիննը երեք կերպով կրնայ ձեռք ձգուիլ :

Լ'աշխն եղանակ . մէյսը ելերաղ-
րոսկան կերպով Կաղինի թթուութե-
րը բազադրութեանն լուծելով , այս-
ինքն այն կերպով որ առաջ Պ . Տէյի
գտեր էր . բայց սրագնետեւ այս կեր-
պով խիտա . քիչ բան ձեռք կը ձգուէր
որով այս մետաղին բոլոր ունեցած
յատկութիւններն անգամ չէր կրնար
տրվուիլ , ուստի քիչ ատեն ետքը Պ .
Լէյ - Լ'իւսար և Իէնտո երեւեկ
քիմիագէտ ընկերները ռարիշ եղանակ
մը հնարեցին Կաղին հանելու . վտան-
գէ փորձեցին թէ սաստիկ տաքութե-
միջոցաւ Կաղինի թթուութեւ կրնա-
թով իր բազադրութեանն կրնան լու-
ծել : ուստի որովհետեւ բաւական
զուտ Կաղին այս կերպով ձեռք կը
ձգուի , բոլոր գործարաններուն մէջ
գրեթէ այս կերպով կը հանեն որչափ
Կաղին պէտք բլլայ , մեծք ալ ար-
կերպը ողէկ սեպելով , հետեւեալ
թուոյն մէջ Կաղին հանելու երե-
րորդ եղանակը կ'ընծայեմք մեր բարե-
մէր ընթերցողաց . յետոյ երրորդ և
չանակին վրայ ու քիչ մը բան թէ որ
իրենց ձանձրութիւն չի պատճառեր ,
գրելն և տես , քիչ շուտ այս մետաղե-
թէ արհեստից և թէ գիտութեանց
մէջ ունեցած գործածութեանը վրայ
անդէկութիւն մը տարով Կաղինի պատ-
մութիւնը կը վերադրենք :

Գարսեպին Գ. Հանգրուան Զեմին

Р.Е.Р.Н.3.04.05.

ԱՌԱՃ. ՆԵՐ

Այս պարտք ունիս նե՛ անաբ, որ
քանի ատրկի մարդ, պապի գիտնաս:

— Մերոշու թիւեր՝ կարծես թէ բա-
նի մի կրկին գտնայն է:

1 14444

• ኩባንያ ዩኒቨርሲቲ

[illegible]

三、田賦之稅。其稅率如下：

5. $\Phi_{\mu} = \frac{1}{2} \left(\frac{\partial \Phi}{\partial x^{\mu}} + \frac{\partial \Phi}{\partial x^{\mu}} \right)$ 14

1951